

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Социалното включване на ученици с умствена недостатъчност чрез извънкласните дейности ”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: Мария Ваитси Алексакуди

Научен ръководител: проф. д-р Катерина Каролова Караджова

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-38-58/ 29.01.2024 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Социалното включване на ученици с умствена недостатъчност чрез извънкласните дейности” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

Автор на дисертационния труд е Мария Ваитси Алексакуди – редовен докторант с обучение на английски език към катедра „Специална педагогика” на ФНОИ с научен ръководител проф. д-р Катерина Каролова Караджова.

Процедурата и представеният комплект материали са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и с Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски”. Мария Алексакуди е изпълнила всички дейности от индивидуалния си план и е отчислена с право на защита.

2. Актуалност на проблема

Актуалността на темата на дисертацията е безспорна, предвид както големия брой ученици с умствена недостатъчност, така и наличието на редица нерешени проблеми във връзка с приобщаващото им образование. Част от проблемите са свързани с осигуряването на оптимални условия за социална и образователна интеграция. Съвременните тенденции в образователните системи на България и Гърция наложиха модела на приобщаване към естествената социална и учебна среда. Изграждането на стимулираща среда изисква преосмисляне на конвенционалните

методи и форми на социално взаимодействие. В този смисъл ролята на извънкласните дейности като част от специално-педагогическия инструментариум от иновативни и адаптиращи стратегии за социално включване на учениците с умствена недостатъчност е значима.

Докторантката се концентрира върху подобряване на процеса на социално интегриране на ученици с умствена недостатъчност чрез прилагане на различни техники и подходи по време на извънкласните дейности.

3. Познание на проблематиката от докторанта

Въведението на дисертационната разработка насочва към значимостта на изследвания проблем.

Структурата и съдържанието на теоретичната обосновка на дисертационния труд са доказателство за добро равнище на познание на базисната научна проблематика. Открити са няколко основни акцента, детайлизирани в отделни параграфи, върху които е консолидирана концепцията на изследването:

- ✓ Социален статус и социални умения на учениците с умствена недостатъчност;
- ✓ Образователната среда като основен фактор за подобряване на социалните умения при ученици с умствена недостатъчност;
- ✓ Подобряване на социалните умения и социално включване на ученици с умствена недостатъчност по време на извънкласните дейности.

Добро впечатление прави наличието на краткото обобщение в края на теоретичната глава, въпреки че е сравнително кратко.

4. Характеристика на дисертационната разработка

Дисертационният труд съответства на изискванията за научна разработка. Изследователската програма има концептуална рамка, като са покрити изискванията за изследване с теоретична и експериментална част. Дисертацията е разработена в обем от 169 компютърни страници, от които 145 страници основен текст, 13 страници библиография със 72 източника на латиница и 35 страници с приложения. Съдържанието е представено в 4 глави: една теоретична глава, изследователски дизайн и резултати; заключение (четвърта глава), литература и 3 приложения – формуляр за наблюдение на образователен експеримент за оценка на социални, двигателни и перцептивни умения; въпросник за учители относно експерименталната работа с учениците с умствена недостатъчност и интервю с учители. В текста са включени 25 таблици и 8 диаграми.

5. Методика и организация на изследването

Изследователската програма е представена във втора глава на дисертационния труд. Коректно и точно са формулирани целта на изследването, основната хипотеза и 6-те придружаващи хипотези, които я конкретизират и уточняват акцентите на изследователската програма. В тази връзка са определени задачите на учебния експеримент.

Определен е контингентът на изследване – 22 ученици с лека или умерена степен на умствена недостатъчност на възраст 14-21 години, посещаващи средни училища. 12 ученици от тях са в експериментална група, т.е. участват в училищна програма с извънкласни дейности, а 10 ученици формират контролна група. Част от учениците имат съпътстващи нарушения: двигателни, сензорни, аутистичен спектър.

Като респонденти са определени 8 учители от различни специалности от училището, в което се провежда експерименталният процес и които си сътрудничат с изследователя по време на реализацията на извънкласните дейности и оценката на уменията на учениците.

Изследователският инструментариум е подбран съобразно целта на изследването. Той дава възможност за обективно събиране и анализиране на научни данни за всяка от извънкласните дейности на реализираната програма и включва специфични критерии за оценка на въздействието на програмата върху трите категории умения на изследваните ученици (социални, двигателни и перцептивни).

Като изследователски инструмент е използван също и въпросник към учителите, чрез който се търси значението на факторите на околната среда за ефективността на дейности за социално включване на ученици с умствена недостатъчност. Използвано е полуструктурираното интервю с въпроси с отворен край за събиране на първични данни.

Подробно е описан последващият експериментален процес на реализация на изследването. Представени са 11-те използвани извънкласни дейности с тяхното описание, цел и продължителност.

Емпиричните данни са обработени статистически чрез Simple T – Test.

В трета глава – *Резултати*, са представени резултатите от количественото изследване, след съответния статистически анализ на данните.

В началото е представена количествена оценка относно статистически значими разлики в социалните умения на учениците преди и след участието им в извънкласни дейности. По аналогичен начин са представени резултатите на

контролната група.

Последователно е представено и анализирано въздействието на участието в извънкласни дейности върху двигателните, социалните и перцептивните умения и социалното включване на учениците от двете групи.

Изследват се възприятията на учителите относно приноса на извънкласните дейности за по-добро социално включване на ученици с умствена недостатъчност. Анализира въздействието на училищната култура, по-конкретно равнището на сътрудничество между учителите при решаването на проблеми от професионално естество.

Във втори параграф са включени резултати от качествени изследвания по отношение на мнението на учителите за значението на социалното включване и на извънкласните дейности, както и определяне на бариерите пред участието на ученици с умствена недостатъчност в извънкласните дейности.

Статистическият анализ на данните е извършен правилно, според заложените хипотези. Резултатите от изследването са визуализирани чрез таблици и диаграми, а това дава възможност както за по-лесното им възприемане, така и за компетентното им интерпретиране.

От направения анализ на получените данни и формулираните изводи се вижда, че Мария Алексакуди има компетентност за самостоятелно и коректно тълкуване на резултатите във връзка с поставената цел и формулираните хипотези. Не откривам плагиатство в буквалния смисъл. Приемам, че докторант Алексакуди е провела лично експерименталното изследване.

6. Приноси

Обикновено приносите на дисертационния труд се определят като теоретични – към научната теория по разглеждания проблем и научно-практически – чрез използвания инструментариум. По мое мнение, докторант Алексакуди е подхождал небрежно при формулирането на приносите – липсва детайлност, яснота и конкретика.

7. Критични бележки и препоръки

✓ В теоретичната част биха могли да се включат и анализират публикации на български автори (К. Караджова, З. Добрев, М. Замфиров, П. Шапкива и др.) По този начин обемът на анализираната литература би се обогатил и разширил.

✓ В дисертационния труд липсват формулирани приноси от проведеното изследване.

✓ Забелязват се печатни и стилистични грешки. Има разминаване в

номерирането на главите – липсва четвърта глава, а има пета глава.

✓ Излишно, според мен е заключението да е в отделна глава, още повече че то се състои само от две страници.

8. Оценка на автореферата и публикациите

Авторефератът е разработен на 46 страници. В него коректно са отразени основните тезиси на дисертационното изследване, получените резултати и техния анализ.

По темата на дисертационната разработка са посочени три самостоятелни публикации, представящи възможностите за социално включване на ученици с умствена недостатъчност чрез извънкласни дейности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационната разработка е оформена, планирана и структурирана старателно. Тя е в съответствие с изискванията за написване на подобен род научни трудове и определено е творческо постижение на докторанта, осъществено под компетентното ръководство на проф. Катерина Караджова.

Оценката ми за дисертационния труд, публикациите и автореферата е положителна. Това ми дава основание да предложа на Уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на СУ „Св. Климент Охридски” в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Мария Ваитси Алексакуди.

11.04.2024 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова